

FITA: «ESCRITS 1947-1997»*

NARCÍS-JORDI ARAGÓ

La meua vida de periodista va íntimament i insistentment lligada a la trajectòria artística i vital d'en Domènec Fita.

L'any 1957, és a dir, fa 43 anys, juntament amb en Jordi Dalmau, li vaig fer una entrevista per a *Vida Catòlica*, encara a la casa de Sarrià de Dalt.

Acabava de guanyar el premi de pintura en el segon concurs de la Diputació amb l'obra *Àngels i sudari*, que ara s'exhibeix al Museu d'Art, a la mostra *Sota la boira*. Aleshores encara no ho sabíem, però ja feia deu anys que Fita anava escrivint, dia rere dia, el llibre que avui presentem.

L'any 1975, ara en fa 25, ja a la casa de Montjuïc, vaig tenir l'oportunitat de fer-li una altra entrevista que per molts conceptes pot ser qualificada d'històrica: la que es va publicar amb tots els honors a la revista *Presència* amb el títol de portada *Per què vaig deixar l'Opus Dei*.

L'any 1983, ell va il·lustrar amb un gravat el meu llibre *Soldats de la Vida*. Després vaig ser jo qui vaig aportar un text a la seva carpeta *Girona 87*. I entre mig, ell i jo junts vam confeccionar el llibre *Pedra sobre Pedra*.

L'any 1989, vaig sostenir amb ell una llarga conversa de rememoració històrica sobre els seus intents d'establir l'ensenyament de l'art a Girona, que es va publicar en el volum *10 anys d'Estudi d'Art*.

L'any 1991, en aquesta mateixa casa, que de fet és la seva, vaig tenir l'honor de fer de mantenedor de l'acte d'imposició a Fita de la Medalla d'Or de la Diputació.

I ara avui, com qui tanca un cercle, ens tornem a trobar aquí, però per un motiu distint i per fer una feina diferent. Fins ara era el periodista el que escrivía sobre l'artista; ara és l'artista el que s'ha passat al camp de l'escriptura i que presenta un llibre que es titula precisament així: *Escrits*.

* Transcripció de la presentació del llibre a la Casa de Cultura de Girona, el dia 28 de març del 2000.

En aquella entrevista de fa 43 anys, Fita em va parlar amb admiració d'Henri Matisse, a propòsit de la famosa decoració que el gran pintor francès havia fet uns anys abans a la capella de Vence. Doncs bé: la primera vegada que Matisse també va decidir-se a escriure, va teoritzar sobre la simbiosi no sempre fàcil de l'artista amb l'escriptor. I va dir quelcom que s'avé com l'anell al dit al llibre que presentem:

«Em temo que el fet que un pintor gosi endinsar-se en el terreny de l'home de lletres, com és ara el meu cas, produeixi una certa estranyesa. Sóc plenament conscient, en efecte, que la millor demostració del meu estil serà la que resulti de la meua obra. Intentaré, doncs, exposar planerament els meus sentiments i desitjos, sense preocupar-me per l'estil literari dels meus escrits.»

Fita podria dir exactament això mateix, i de fet ho diu, quan afirma: «La meua dedicació a l'art no m'ha donat la traça amb la ploma que requeriria».

Fita, doncs, no ha tingut mai temps d'escriure bé, que és un art tan absorbent com el de pintar bé.

Fita no ha tingut, en aquest terreny, problemes d'estil; els reserva per a la seva obra plàstica.

Ho diu Joaquim Rabasseda en el pròleg: «Entrar en el món de la literatura no és la intenció de Fita, preocupat més pel fet de transmetre que no pel valor que pugui tenir l'estil literari».

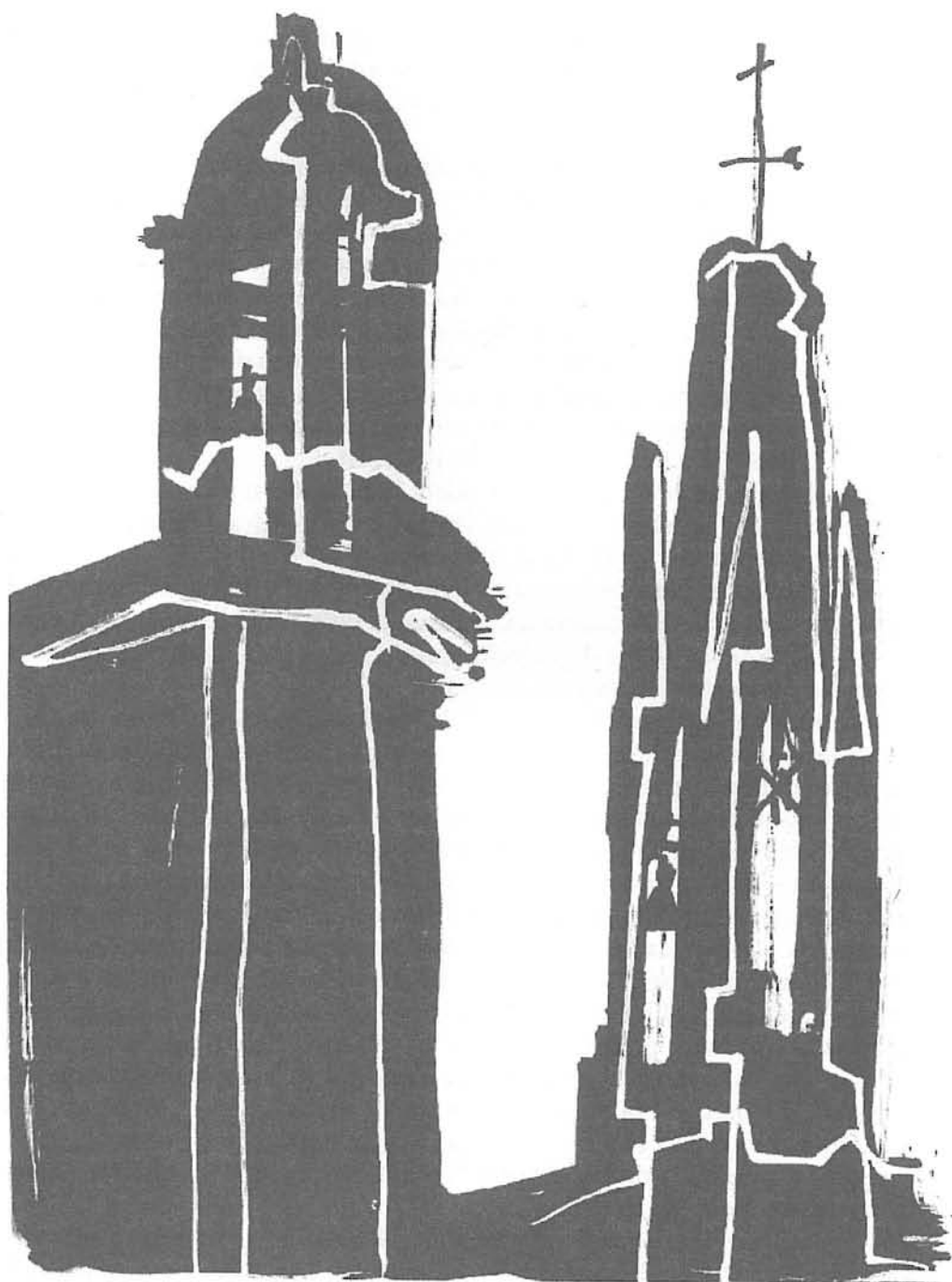
Fita s'ha limitat a posar en negre sobre blanc, un dia sí i l'altre també, les seves idees, impressions i sensacions, i amb això ha confegit el que anomena «un teixit de dies a través dels anys, que contenen la meua manera de pensar i de sentir».

El resultat no és ben bé un dietari, però tampoc no és un discurs, ni un tractat, ni un manual, ni tan sols un recull aleatori de textos dispersos; és un món personal explicat tot sencer a mesura que es va formant, definint i consolidant, al llarg de cinquanta anys. I és així com el llibre, ben escrit o no, tant se val, adquireix el valor d'un autèntic document humà.

És exactament el mateix que li va passar al pintor noucentista Joaquim Torres-Garcia: quan va publicar *Notes sobre art*, l'any 1913, impreses als tallers gironins de Rafael Masó, tenia molt clar que «cada art deu limitar-se a allò que li és propi, sense violentar-se mai. El literat, doncs, no deu pintar, ni el pintor fer literatura, si un i altre no volen ser incomprensibles.»

Però les seves ganes d'escriure devien poder més que el seu convenciment de no haver-ho de fer, i quatre anys després va publicar un altre llibre, també editat a can Masó de Girona: *El descubrimiento de sí mismo*. I aleshores, en adonar-se de les seves limitacions com a escriptor, va subratllar el valor humà dels seus escrits: «En estas páginas quizás se encuentre a faltar aquel tecnicismo literario propio del que maneja la pluma y no el pincel... pero a trueque de eso, puede que se halle cierta ingenua sinceridad que, a falta de valor literario, dé al libro valor de documento humano.»

for 2000

També nosaltres ens trobem, doncs, davant d'un document humà en estat pur, sense trampes, perquè, durant molts anys, el seu autor el va escriure sense imaginar que un dia es publicaria i perquè, com diu Eva Vàzquez a l'Epíleg, «aquests escrits no s'han elaborat a partir d'anècdotes privades o de xafarde-ries, aquella tendència una mica pornogràfica a la qual solen decantar-se els escrits autobiogràfics; Fita no escriu per recordar-se, sinó per pensar-se, per ordenar-se.»

Eva Vàzquez és la persona que amb paciència i amb competència ha ordenat els materials d'aquest llibre en el qual el lector hi trobarà de tot: des d'apunts de dues ratlles fins a reflexions de vàries pàgines, des d'anotacions fetes sobre la marxa a partir d'una visita, d'una lectura o de l'audició d'una música, fins a textos escrits amb més calma, amb ganes de desenvolupar unes idees o d'aprofundir en una realitat; des de frases purament descriptives fins a altres carregades d'opinions i de judicis contundents; des d'aforismes de caire filosòfic fins a alguna mena de poemes que s'acosten a les *tankas* i els *haikús* japonesos per la seva simplicitat suggeridora, com ara aquest: «Mirant a terra he vist volar un ocell/per l'ombra que hi ha projectat».

El lector hi trobarà de tot i sobre tot: sobre l'art, l'entorn de l'art i l'ensenyament de l'art, sobre la religió, la moral, l'església, la política, la ciutat i el país, sobre l'ombra dels dies i sobre el pas del temps.

Sobre l'art hi he trobat esbossades moltes idees que després aprofitarà per al discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi i que parlen del seu desig constant d'evolució, que és, sens dubte, com ja és sabut, la nota més definidora de la seva trajectòria.

És en aquest moment que Fita diu: «Cal viure cada moment, néixer cada dia a cada instant.» És una frase que repetirà sovint, com ara en una nota de 1977: «Jo parteixo del concepte de néixer cada dia, i això és difícil, perquè portem rastres i hàbits apresos que no ens deixen actuar amb desimboltura plena.»

I ja que hem esmentat Joaquim Torres Garcia, que és un dels casos més exemplars d'evolució artística des del classicisme fins a l'avantguarda, podem recordar els consells que dóna en el seu llibre a un artista jove, i que semblen escrits a posta per explicar el que Fita ha fet tota la vida i el que encara fa cada dia: «Tota idea, tota intuïció, tota impressió, considera-la en si mateixa sense voler-te encadenar a d'altres ja passades. Gaudeix d'ella sense fer comparacions. Realitza-la sense voler justificar-la amb les anteriors. En fi, sigues en cada moment un home nou, sense preocupar-te de si aquest home nou s'assembla o no al vell, al d'ahir, al de fa una hora. Oblida tot el passat, fins i tot el teu. Mira'l com una cosa morta que no ha de tenir cap relació amb el present, i així, allò original que brotarà de tu, en tot moment, com si ragés d'una font, tindrà la frescor de les coses vives.»

Ja ho vaig dir en una altra ocasió: si Isidre Nonell va fer cèlebre aquella frase de múltiples lectures «Jo pinto i prou», Domènec Fita, a les seves antípodes, podria assumir aquesta divisa: «Jo pinto i més».

La seva obra, més que de galeria o de botiga, ha estat obra de carrer, de plaça, d'edifici, de temple o de monument; obra incorporada a l'arquitectura o a l'espai urbà, integrada en l'activitat o en el lleure de la gent, vinculada a la creença religiosa, a la memòria civil o a la vida quotidiana. Mai no ha volgut «pintar i prou»; sempre ha volgut ser útil, prestar un servei, comunicar i enriquir.

I aquest compromís l'ha ajudat i estimulat en la renovació que dèiem, perquè l'ha obligat a renunciar a un estil propi per posar al servei dels altres tots els estils possibles: un de diferent, si calia, per a cada persona, indret o ocasió. En la relació amb els altres, Fita hi ha trobat l'antídoto contra la rutina, la font de la inspiració renovada i l'estímul de la creativitat. Per això ha donat tants passos endavant; perquè, com va dir Jean-Paul Sartre, «l'artista compromès s'avança al seu temps i mira la tradició present del seu art amb uns ulls futurs».

I, ja per acabar, voldria referir-me a una paradoxa. Hi ha un capítol del llibre que es titula «La Paraula». D'ell se'n desprèn que en Fita sembla tenir un gran respecte per la paraula oral, allò que Joan Maragall anomenava «la paraula viva», però poca confiança en la paraula escrita.

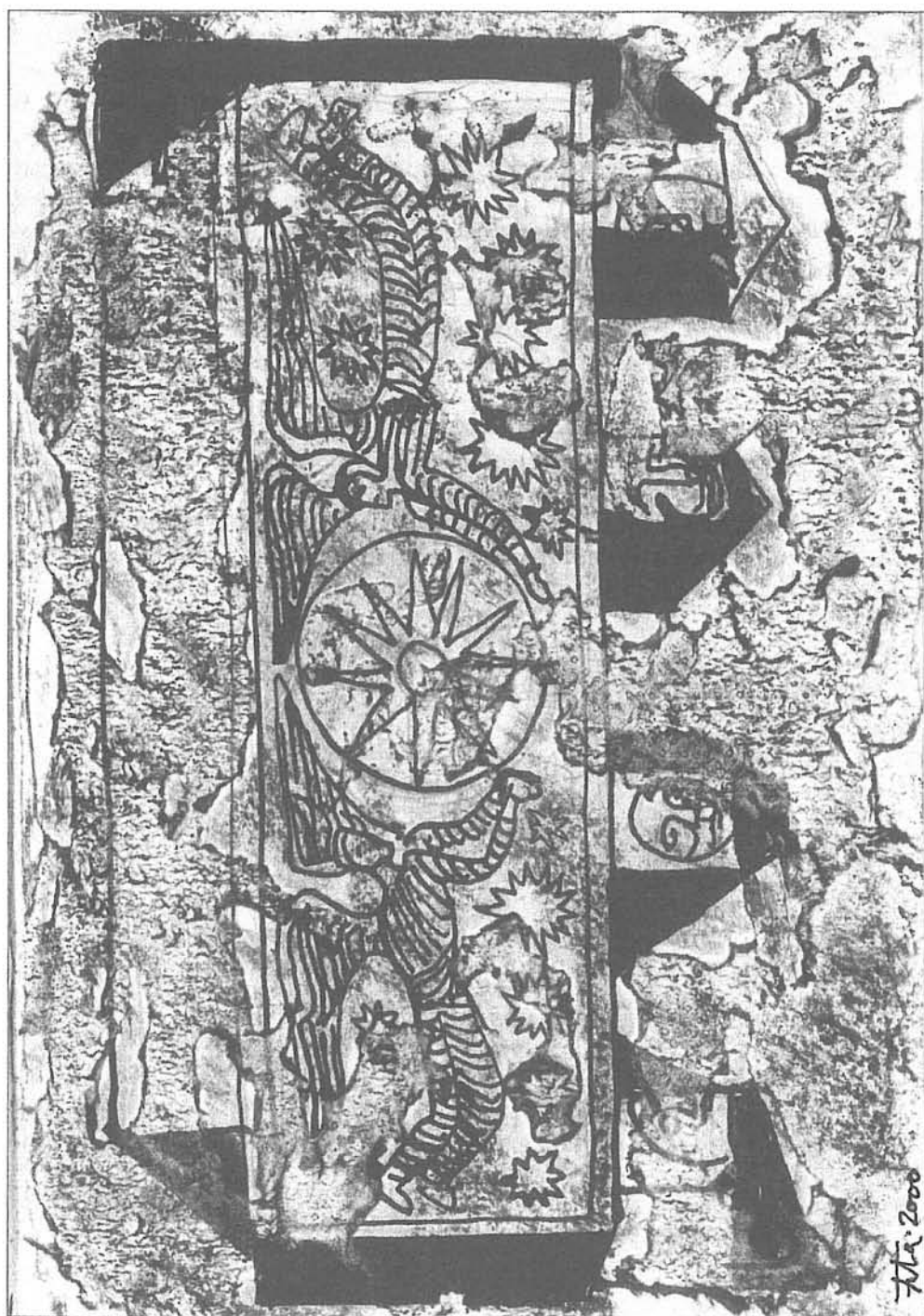
Fins i tot es pregunta: «Quin és el motiu pel qual Crist no va voler deixar res escrit? Potser volia valorar la paraula com a mitjà de comunicació més viu? O potser creia que la lletra és més vulnerable?»

Més endavant, Fita insisteix: «La parla és més important que la lletra; la paraula és més preciosa que la lletra.»

Paraula oral o paraula escrita: heus aquí una vella, eterna qüestió. La nostra tradició religiosa diu que «en el principi era la Paraula». La paraula dita va ser, durant segles, l'únic vehicle de relació entre els humans. Els profetes d'Israel, els filòsofs de Grècia, els oradors de Roma, parlaven de viva veu a ple camp, dalt de la muntanya, a la plaça pública.

Però els humans van inventar l'escriptura per garantir que els mots no quedessin reduïts a un so sense pes i sense gruix. Amb tot, la lletra impresa ha estat tan censurada i s'han encès al llarg de la història tantes fogueres inquisitorials, que Ray Bradbury ha pogut imaginar un món futur sense llibres, en el qual els papers impresos són cremats a la temperatura Farenheit 451. I aleshores el novel·lista fa aparèixer els homes-llibre, aquells éssers obscurs i tènacs que confien els mots en perill a l'infinit magatzem de la memòria per tornar a implantar, en un etern començament, el triomf de la paraula lliure que vola pels aires amb tota majestat.

Günter Grass, l'últim premi Nobel de Literatura, semblava unir-se a aquesta profecia en el paràgraf final del seu discurs d'Estocolm: «Fins i tot si un dia no s'escriu o no es pot escriure o ja no es pot imprimir, quan no es disposi de llibres com a mitjans de supervivència, hi haurà narradors que ens parlaran a cau d'orella descabdellant altra vegada, amb veu alta o en veu baixa, les velles històries.»

Tot això és molt bonic, però, mentre poguem, hem de tornar a l'escriptura per multiplicar les possibilitats de permanència i d'influència dels mots. Perquè, tal com diu Eva Vàzquez a l'Epíleg, «què hauria estat de Fita sense els seus quaderns? Totes aquestes paraules, ara aplegades en el llibre, serien sons flotants, memòria desaprofitada, diluïda, paraules òrfenes vagabundejant desorientades pels llimbs. Aquest llibre és la salvaguarda de les paraules fugaces que l'han visitat al llarg de la vida; unes paraules que s'han mudat com per a un dia de festa alleugerides de l'extenuant desordre amb què naixien, però conservant cada una la seva data, com una fita plantada amorosament a la vora del camí, perquè d'altres se'n serveixin i s'hi guiïn.»

Per sort, Domènec Fita, tan enamorat dels mots orals, els anava convertint a poc a poc en lletres. I per això aquest llibre que presentem no es titula *Paraules*, sinó *Escrits*.

Ho deien els llatins: «verba volant, scripta manent». Els escrits de Fita ja no volaran, sinó que restaran aquí per sempre més, vencedors del temps i de l'espai.

Del temps, que no els podrà extingir.

De l'espai, que els haurà de retenir en aquests cinc-cents rectangles de paper, sempre oberts a la nostra curiositat i sempre disposats a oferir-nos la vivència transparent i càlida de la seva sensibilitat i de la seva humanitat.